

ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੱਧੇ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ਾ, ਔਸਤ ਬਕਾਇਆ 74,121 ਰੁਪਏ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਕੜਾ ਦਫਤਰ (ਐਨ ਐਸ ਓ) ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣ 'ਪੇਂਡੂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਪਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, 2019' ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੱਧੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ (50.2 ਫੀਸਦੀ) ਉੱਤੇ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਔਸਤ ਕਰਜ਼ਾ 74,121 ਰੁਪਏ ਹੈ।

ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਔਸਤ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਰਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਹਨ। ਸਰਵੇਖਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, 2019 ਵਿੱਚ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਔਸਤ ਰਕਮ 2,45,554 ਰੁਪਏ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੇ ਕੁੱਲ 93.2 ਫੀਸਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਹੇਠ ਸਨ।

ਕੇਰਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਔਸਤ ਰਕਮ 2,42,482 ਰੁਪਏ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸਦੇ 69.9 ਫੀਸਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਹੇਠ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਔਸਤ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ਾ 2,03,249 ਰੁਪਏ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ 54.4 ਫੀਸਦੀ ਕਰਜ਼ੇ ਹੇਠ ਸੀ।

ਸਰਵੇਖਣ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਗਾਲੈਂਡ, ਮੇਘਾਲਿਆ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਔਸਤ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੀ। ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਔਸਤ ਰਕਮ 1,750 ਰੁਪਏ ਸੀ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ 6 ਫੀਸਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਸਨ।

ਮੇਘਾਲਿਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਔਸਤ 2,237 ਰੁਪਏ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ 9.1 ਫੀਸਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਹੇਠ ਸੀ। ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਔਸਤ ਰਕਮ 3,581 ਰੁਪਏ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ 12.5 ਫ਼ੀਸਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਸੀ।

ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰੀ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

- ਕੁੱਲ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ: 50.2 ਫ਼ੀਸਦੀ
- ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਔਸਤ ਰਕਮ: 74,121 ਰੁਪਏ
- ਬਕਾਇਆ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 69.6 ਫ਼ੀਸਦੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਰੋਤਾਂ (ਬੈਂਕ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਆਦਿ) ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਸਨ
- 20.5 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕਰਜ਼ੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ/ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਨ
- 57.5 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕਰਜ਼ੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਲਏ ਗਏ ਸਨ